

Las vopnas da las vischnancas

Istorgia – princips eraldics – proceder en cas da fusiuns

■ **Las vopnas da las vischnancas han en Svizra ina lunga tradiziun – ma betg en mintga cas: Entant ch'inginas vopnas tanschan enavos fin en il 12avel tschientaner, èn autras vegnidas creadas pir en il decurs dal 20avel tschientaner.** In'attenziun speziala han las vopnas da vischnanca cuntanschi en rom da l'Exposiziun naziunala dal 1939 a Turitg. La planisaziun da la via ornada cun las bandieras da vischnanca ha mess en embarass baininqual vischnanca, damai che bieras na disponivan fin là da nagina vopna da la vischnanca uffiziala. Uschia han ins creà da quel temp numerusas vopnas da nov. Er la tur da bandieras da l'Expo 1964 a Losanna era ornada cun las bandieras da tut las vopnas da vischnanca. La Svizra dispona uschia d'ina ritga ierta da vopnas da vischnanca, las qualas èn bunamain adina concepidas tenor las reglas eraldicas. En blers chantuns èn las vopnas da vischnanca oz er protegidas tras leschas chantunals.

Ina sfida tut speziala muntan en quest connex fusiuns da vischnanca. Sco simbol da l'identitad locala mainan las

vopnas qua savens a discussiuns animadas.

Tge vopna sa metta la finala tras?

Vegn creada ina vopna che cuntegna elements da las veglias? U forsia meglier ina vopna dal tuttafatg nova?

En cas ch'i vegn creà ina nova vopna èsi impurtant da s'infurmar davart las reglas fundamentalas da l'eraldica. En pli è da resguardar il proceder fixà da la Cumissiuon eraldica chantunala. Quella è colliada cun l'Archiv dal stadi dal Grischun, il qual furma il center da cumpetenzza per dumondas da vopnas e d'eraldica en general. Decisiv per preschentar e per descriver la vopna dal Chantun grischun sco er las vopnas tradiziunals da las vischnancas e dals circuls è il «Wappenbuch des Kantons Graubünden», edì da la Chanzlia chantunala l'onn 1982.

Ilis princips eraldics ilis pli impurtants

Colurs e metals
L'eraldica dovra mo sis colurs. Duas da quellas, aur ed argient, vegnan designadas sco metals. Las ulteriuras colurs èn cotschen, blau, nair e verd. Autras colurs n'èn betg eraldicas. Per simplifitgar vegn represchentà l'aur er cun mellen e l'argient cun alv.

Da princip vala: Colur na dastga mai giaschair sin colur u metal sin metal ubain figurar in sper l'auter. Il motiv da questa regla è cler: Entant ch'ìls metals glischan, gidan las colurs – en cumbinaziun cun els – a cuntanscher l'effect a distanza giavischà d'ina vopna. Quai sa basa sin l'incumbensa oriunda d'ina vopna ch'era quella da dar d'enconuscher ses

Las bandieras da las 3000 vischnancas svizas. Impressiun da l'Expo 64 a Losanna.

FOTO: ANIDAAT / CC BY-SA 4.0

purtader sin ina distanza d'almain 200 pass.

Spazi dal scut e proporziuns

Las figuras en la vopna duain emplenir il spazi dal scut uschè ferm sco pussaivel, uschia che spazis vids ch'èn da memia sa laschan evitar. Las proporziuns natiralas na ston pia betg vegnir resguardadas.

In exempel: Il liun en la vopna da Windisch AG è en realitad natiralmain bler pli pitschen ch'il chastè. Ord vista da l'eraldica è dentant ina preschentaaziun ch'occupa tut il spazi dal scut pli impurtanta che l'illustraziun da las proporziuns natiralas.

Stylis

Ord motifs da l'effect a distanza duain las figuras da la vopna vegnir stylisadas. Cun simplifitgar e cun exagerar las caracteristicas d'in element daventan ilis maletgs perceptibels er sin lungas distanzas. Tschertas figuras che vegnan avant savens han survegni ina furma tipica en l'eraldica (sco p.ex. liuns, evlas, rosas, gilgias) ch'è per part fitg differenta da las conturas da lur exempels natirals. Muntognas na duain dal rest mai vegnir represchentadas en ina furma natirala.

Pars pro toto

Per garantir pli facilmain la visibilitad, duai vegnir preschentà – empè d'objects vasts, gronds e complexs – sche pussaivel mo in element caracteristic dad els. Questa part stat pia mintgamai per la totalitad. Uschia vegn preschentà empè d'in criec generalmain mo il dent dal criec, empè d'in char mo la roda.

In exempel: Il criec entir en la vopna da Rafz ZH, sco indicatur da l'agricultura, n'è betg fitg expressiv e sin distanza

n'è el strusch perceptibel. Ina bler megliera soluziun è l'illustraziun mo dal dent dal criec en la vopna da Weiningen ZH.

Perspectiva

Entaifer il scut d'ina vopna è la perspectiva malvesida. Mo fitg paucs objects enconuschents tridimensiunals pon forsia avair indispensablmain ina preschentaaziun cun in pitschen reliev en il scut d'ina vopna, per ch'els restian vesaveils.

Bustabs e cifras

Bustabs e cifras èn medemamain malvesids en l'eraldica. Las vopnas èn naschidas durant in'epoca, en la quala ilis circuls ch'avevan principalmain da far cun l'eraldica, ilis guerriers, na savevan strusch leger. Las vopnas duevan pia discurren tras las colurs e tras ilis maletgs e betg cun bustabs e cun cifras. Savens pon bustabs er vegnir eraldisads senza problems.

Anacronissem

L'eraldica ch'è naschida durant il temp medieval sco in aspect da nossa vita culturala simbolisescha da preferenza maletgs da ses temp da naschientscha. Quai n'excluda dentant betg che ses simbols vegnian svilupps vinavant. Ma ins duess esser fitg critic envers l'illustraziun d'objects ch'èn vegnids creads pir da noss temp. Bleras giadas sa laschan preschentar noziuns tecnicas e scientificas er tras simbols che vegnivan duvrads gia dal temp medieval.

Fusiuns da vischnancas e vopnas

En general

Las vischnancas dal chantun Grischun han in emblem uffizial da suveranità:

la vopna communal. Cuntrari ad in logo ch'è libramain elegibel, ston vegnir observadas las reglas da l'eraldica e las prescripziuns dal conclus da la Regenza dals 7 da november 1952 («Descripziun uffiziala da las vopnas dals circuls e da las vischnancas dal Grischun», cf. survart) per concepir la vopna.

En cas da fusiuns da vischnancas sto adina er vegnir sclerida la dumonda da la vopna: ubain che la vopna d'ina vischnanca parziala vegn surpigliada senza midadas per la nova vischnanca, ubain ch'i vegn creada ina nova vopna. Surpigliar ina vopna existenta u crear ina vopna dal tuttafatg nova è da preferir a la varianta da cumbinar elements or da las vopnas da las vischnancas anteriuras che fusiuneschan. Novas vopnas ston vegnir approvadas da la Regenza. Quai vegn fatg sin proposta da la Cumissiuon eraldica chantunala ch'è er responsabla che las reglas eraldicas vegnian observadas.

Surpigliar ina vopna existenta

Savens vegn surpigliada la vopna da la vischnanca da fusiun la pli gronda sco simbol da la vischnanca che vegn creada da nov. Las ulteriuras vopnas communalas pon vegnir duvradas vinavant sco vopnas da las fracziuns. Ellas na van uschia betg a perder a las anteriuras vischnancas, ma n'han betg pli ina relevanza giuridica.

La cunvegna da fusiun po cuntegnair in conclus davart il fatg ch'i vegn surpiglià ina vopna existenta. Cur che la Regenza approvescha la cunvegna da fusiun, approvescha ella er la vopna futura. Ina dumonda separada a la Cumissiuon eraldica n'è betg necessaria en quest cas. Igl è però er pussaivel da far ina dumonda respectiva senza integrar la dumonda da la vopna en la cunvegna da fusiun. En quest cas suttametta la Cumissiuon eraldica la proposta separadamain a la Regenza.

Creaziun d'ina nova vopna

Sch'i vegn creada ina nova vopna, na ston ins betg resguardar uschè fitg, tge che las vischnancas avevan fin uss sin lur vopnas, mabain eruir il tratgs cuminaivels che collian las vischnancas che vulan fusiunar, per pudair fixar uschia la simbolica da lur nov emblem communal. Sco nova vopna vala però er mintga cumbinaziun da vopnas communalas existentas.

Sch'ina nova vopna duai vegnir tschernida en la procedura da concurrenza, ston las participantas ed ilis participants enconuscher las reglas da l'eraldica. En tutta cas sto vegnir consultada a temp la Cumissiuon eraldica chantunala. Quella po intermediar adressas

d'eraldichers professionals. Cur ch'ins è arrivà ad in accord davart la furma da la nova vopna, fa la nova vischnanca fusiunada ina dumonda a la Cumissiuon eraldica, la quala suttametta da sia vart ina proposta a la Regenza.

Tge di la lescha?

Descripziun uffiziala da las vopnas dals circuls e da las vischnancas dal Grischun (1952/53): Las vopnas ch'èn vegnidas fixadas da la Cumissiuon eraldica chantunala en concordanza cun il circuls e cun las vischnancas vegnan approvadas e declaradas a medem temp sco ensainas uffizialas da suveranità. Las vopnas dals circuls e da las vischnancas èn vegnidas publicgadas l'onn 1953 cun il maletg e la descripziun en in cudesch da vopnas, edì a chaschun dal 150avel anniversari da l'appartegnientscha dal Grischun a la Confederaziun svizra. Ina midada da las vopnas è mo pli pussaivla tras las instanzas cirquitalas e communalas cumpetentas. Lur conclus ston vegnir approvads da la Regenza.

Ordinaziun tar l'execuziun da la Lescha federala davart la protecziun da la vopna svizra e d'alters segns publics (2016): Sco vopna da la vischnanca vala la vopna ch'è vegnida conclusida da la vischnanca en encliegientscha cun la Cumissiuon eraldica chantunala ed approvada da la Regenza. Sin dumonda decida la supranza communal davart l'ulteriura utilisaziun da la vopna da la vischnanca. Sch'il dretg da la vischnanca na cuntegna nagina regulaziun, po l'ulteriura utilisaziun vegnir permissa, nun che l'utilisaziun mainia en errur u cuntrafetschia a l'urden public, a la moralà u al dretg vertent.

«Adia, circuls!»

Sco las vischnancas disponivan er ilis circuls da lur atgnas vopnas, ed a chaschun da lur tschentada vegniva preschentada loschamain la bandiera da cumin. Quai è sa midà la fin da l'onn 2015: Il 2012 han las votantas ed ils votants dal Grischun acceptà ina revisiun parziala da la Constituziun chantunala cun la finamira da simplifitgar marcantamain il plaun d'amez en il Chantun. Tras questa revisiun parziala èn vegnidas creadas 11 regiuns che substituieschan ilis 39 circuls, las 14 corporaziuns regiunalas ed ilis 11 districts. Las regiuns ch'èn vegnidas creadas da nov stattan a disposiziun sco purtadoras da las incumbensas tant per incumbensas communalas sco er per incumbensas chantunals. Il 2014 è vegnida approvada la legislaziun executiva areguard l'organizaziun e las incumbensas da las regiuns. Il schaner 2016 è entrada en vigor la refurma territoriala, uschia ch'ìls circuls istorics han chalà d'exister sco corporaziuns dal dretg public (e servan be pli sco secziun electorala per occupar il Cussegl grond).

Ilis circuls eran sa svilupps dal 1851 or dals cumins tradiziunals. En il temp da las Trais Lias correspundevan quests cumins a las vischnancas giudizialas (numnadas en Surselva «cumin», en Surses «cumegn», en Engiadina'Ota «cumin», en Engiadina Bassa e Val Müstair «drettura»). Durant la Republica da las Trais Lias (16avel fin 18avel tschientaner) eran ilis cumins ilis purtaders da la pussanza politica e giudiziala. Els eran organs statals suverans ch'incorporavan en lur totalitad la pussanza suprema dal stadi.

La preschentaaziun:

Dossier «Las vopnas da las vischnancas».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4558
www.chattà.ch

Valragn (2019) – exempel per ina vopna da fusiun.

GRAFICA: RTR